

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

MAURI MUSTONEN
SÄHKÖASEMAN ÄLYKKÄÄN ELEKTRONIIKKALAITTEEN
VIESTIEN TILAUS JA PROSESSOINTI
Diplomityö

Tarkastaja: Professori Kari Systä

Jätetty tarkastettavaksi 17. touko-
kuuta 2018

TIIVISTELMÄ

MAURI MUSTONEN: sähköaseman älykkään elektroniikkalaitteen viestien tilaus ja prosessointi
Tampereen teknillinen yliopisto
Diplomityö, 29 sivua
Toukokuu 2018
Tietotekniikan koulutusohjelma
Pääaine: Ohjelmistotuotanto
Tarkastaja: Professori Kari Systä

Avainsanat: Ohjelmistotuotanto, IEC 61850, MMS, AMQP

Tiivistelmä on suppea, 1 sivun mittainen itsenäinen esitys työstä: mikä oli ongelma, mitä tehtiin ja mitä saatiin tulokseksi. Kuvia, kaavioita ja taulukoita ei käytetä tiivistelmässä.

Laita työn pääkielellä kirjoitettu tiivistelmä ensin ja käänös sen jälkeen. Suomenkielille kandidaatintyölle pitää olla myös englanninkielinen nimi arkistointia varten.

Sähkönjakeluverkko on tärkeä osa nykyistä yhteiskuntaa ja sen päivittäistä toimintaa. Siksi verkon toiminta on elintärkeää yhteiskunnan sujuvan toiminnan kannalta. Sähköverkko koostuu sähköntuotantolaitoksista, sähkölinjoista ja sähköasemista. Sähköverkon eri komponenttien avulla sähkö toimitetaan tuotantolaitoksesta kuluttajan seinäpistokeeseen asti. Sähköasemat ja niiden automatisointi ovat tärkeässä roolissa verkon yleisen toiminnan ja turvallisuuden takaamiseksi.

Nykypäivänä sähköverkon sähköasemien automatisointiin käytetään tietokoneita, kommunikointi- ja verkkolaitteistoja [14, s. 659]. Asemien automatisointi toteutetaan *älykkäillä elektroniisilla laitteilla* (eng. IED), jotka toteuttavat aseman monitoroinnin ja ohjaamisen. IED:t konfiguroidaan toteuttamaan aseman erilaisia funktioita ja toiminnallisuuksia. Monen eri toimijan toimiessa allalla, voisivat kaikki vapaasti toteuttaa oman version laitteistaan ja määrittää kuinka näitä käytettäisiin. Tästä seurauksena olisi, että laitteet eivät olisi yhteensopivia muiden toimittajien laitteiden kanssa. Tilannetta helpottamaan ja mahdollistamaan eri valmistajien yhteensopivuuden laitteiden välillä. On *International Electrotechnical Commission* määrittänyt standardin nimeltä IEC 61850. Standardi määrittää kommunikointi protokollat sähköasemien IED laitteille. Standardi määrittää abstrakteja malleja sähköaseman kommunikoinnin mallintamiseen oliopohjaisesti. Tekniikasta tai toteutuksesta riippumaton standardimalli voidaan määrittää toimivaksi eri tekniikoilla. Standardi määrittää malleja myös erilaisten datapisteiden tilaukseen viesteinä IED:ltä. Eri asiakastoteutukset voivat tilata laitteeseen määritettyjä datapisteitä standardin määrittämillä säännöillä. Standardin ansiosta viestien muoto on ennaltamäärätty ja on tekniikasta riippumaton. Asiakasohjelmisto voi käyttää viestejä esimerkiksi jännitemittatietojen tilaukseen.

Tässä diplomityössä keskitytään yllämainitun viestejä tilaavan asiakasohjelmiston suunnitteluun ja toteutukseen. Työ sisältää tutkimusta ja vertailua arkkitehtuuriin ja toteutukseen liittyen. Lopullinen toteutus asiakasohjelmistosta tilaa viestejä IED:ltä, prosessoi ja uudelleenjulkaisee ne myöhempää käyttöä varten. Ennen työn aloitusta, ohjelmistosta oli jo saatavilla protoversio, jota hyödynnettiin uuden toteutuksen suunnittelussa. Protoversiossa olevat ongelmat ja puutteet korjattiin uuteen toteutukseen.

ALKUSANAT

Mistä tämän diplomityönaiheen sain ja kiittää eri ihmisiä ketä työssä oli sidoshenkilöinä.

Tampereella, 19.4.2018

Mauri Mustonen

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
1.1	Tausta	2
1.2	Laajuus	2
1.3	Tavoitteet.....	2
1.4	Työn rakenne.....	3
2.	TEORIA.....	4
2.1	IEC 61850 -standardi yhteiseen kommunikointiin	4
2.1.1	Standardin historia	5
2.1.2	Standardin eri osat ja niiden merkitykset.....	5
2.1.3	Abstraktimalli ja sen osat.....	5
2.1.4	Loogisen noodin luokkien ja attribuuttien rakentuminen	8
2.1.5	Attribuuttien viittaus hierarkiassa.....	9
2.1.6	Abstrakti kommunikointi ja ACSI	11
2.1.7	Data attribuutteista muodostuvat datajoukot	11
2.1.8	Viestien tilaus ja tilauksen konfigurointi	11
2.1.9	RCB-luokan ja lähetetyn viestin rakenne	12
2.2	Abstraktimallin sovitukset MMS-protokollaan	13
2.2.1	MMS-protokolla	13
2.3	Advanced Message Queuing Protocol	13
2.3.1	Viestien välitysmekanismit.....	13
2.3.2	Tilaus ja julkaisu -mallin osat.....	16
3.	ALKUTILANNE	17
3.1	Kokonaiskuva.....	18
3.2	Ratkaistavat ongelmat	18
3.3	Tutkimuskysymykset	19
4.	SUUNNITTELU.....	20
4.1	Suorituskyvyn parantaminen	20
4.2	Järjestelmän hajautus	20
4.3	Ohjelmiston parametrisointi.....	20
4.4	Arkkitehtuurin suunnittelu	20
4.5	Prosessoidun viestin muoto.....	20
5.	TOTEUTUS	21
5.1	Ohjelmiston toteutuksen valinta.....	21
5.2	Kielen valinta	21
5.3	RabbitMQ	21
5.4	Käytettävät kirjastot.....	21
5.4.1	libiec61850	21
5.4.2	rabbitmq-c.....	22
5.4.3	JSON-formatointi	22

5.5	Jatkokehitys.....	22
6.	ARVIOINTI.....	23
7.	TULOKSET.....	24
8.	YHTEENVETO.....	25
	LÄHTEET.....	28

KUVALUETTELO

Kuva 1.	<i>IEC 61850 -standardin osat ja niiden väliset relaatiot [5, s. 14] [3, s. 22].</i>	7
Kuva 2.	<i>IEC 61850 -standardin abstraktimallin osat ja niiden hierarkia.</i>	7
Kuva 3.	<i>IEC 61850 -standardin katkaisijaluokan XCBR -määrittäminen [7, s. 106].</i> .	9
Kuva 4.	<i>IEC 61850 -standardin määrittämä viitteen rakenne.</i>	10
Kuva 5.	<i>Puskuroitu viestien tilausprosessi asiakkaan ja palvelimen välillä.</i>	13
Kuva 6.	<i>Puskuroidun raportointiluokan (BRCB) määrittäminen [6, s. 94].</i>	14
Kuva 7.	<i>Standardin määrittämä lähetetyn viestin formaatti [6, s. 104].</i>	15

TAULUKKOLUETTELO

<i>Taulukko 1. IEC 61850 -standardin pääkohtien ja niiden alakohtien dokumentit. ...</i>	6
--	---

LYHENTEET JA MERKINNÄT

ACSI	engl. <i>Abstract Communication Service Interface</i> , IEC 61850 -standardin käyttämä lyhenne kuvaamaan palveluiden abstraktimalleja
AMQP	engl. <i>Advanced Message Queuing Protocol</i>
FFI	engl. <i>Foreign Function Interface</i> , mekanismi, jolla ajettava ohjelma voi kutsua toisella kielellä implementoitua funktiota
GIL	engl. <i>Global Interpreter Lock</i> , tulkattavassa kielissä oleva globaali lukitus, joka rajoittaa yhden säikeen suoritukseen kerrallaan
HAL	engl. <i>Hardware Abstraction Layer</i> , laitteistoabstraktiotaso abstraktoimaan laitteen toiminnallisuus lähdekoodista
IED	engl. <i>Intelligent Electronic Device</i> , sähköaseman älykäs elektroninen laite, joka tarjoaa toimintoja monitorointiin ja kontrollointiin
MMS	engl. <i>Manufacturing Message Specification</i>
RCB	engl. <i>Report Control Block</i> , raporttien konfigurointiin ja tilaukseen tarkoitettu lohko asiakasohjelmalle
XML	engl. <i>Extensible Markup Language</i> , laajennettava merkintäkieli, joka on ihmis- ja koneluettava

1. JOHDANTO

Kirjoita tähän johdantoa työstä ja aiheesta. Kuinka työ valittiin ja miksi tekijä valitsi tämän työn. Kirjoita myös mitä tehtiin. Kokonaiskuva työstä pitäisi saada johdannosta. Alusta lukijaa todella hyvin yleismaallisella kuvalla ja taustalla. Asiaa pitäisi olla hyvin hallussa ennen teoriaosuuteen siirtymistä.

Tämän osion lukemalla lukijan pitää tietää:

- Miksi lukija valitsi tämän aiheen?
- Mikä on sähköaseman IED ja mitä se asemassa tekee?
- Mitä standardi suurinpiirtein on ja mitä se tarkoittaa työn kannalta?
- Kenelle työ tehtiin?
- Mikä on työn haluttu lopputulos ja tavoitteet?
- Mihin työ keskittyy kaikesta eniten?
- Mikä on työn tausta ennen työn aloittamista?

Tämä teksti tarvitsee vielä hiomista ja huomiota. On kuitenkin suuntaa antava miltä lopullinen tulee näyttämään.

Tämä diplomityö on tehty Alsus Oy:lle, työn tekohetkellä tekijän työpaikalle vuonna 2018. Tekijä valitsi työn aiheen mielenkiinnon ja ajankohdan sopiivuden takia. Työ liittyi sopivasti ajanhetkellä sen hetkisiin työtehtäviin.

Nykypäivänä sähköverkot ovat iso yhteiskuntaa ja sen sujuvaa toimivuutta. Ilman sähköä ei moni asia nykypäivänä toimisi niinkuin se on. Sähköä tarvitaan joka paikassa ja tietotekniikan lisääntyessä vieläkin enemmän. Nykypäivän sähköverkko koostuu useista erillisistä komponenteista, joita on mm. sähköntuontantolaitos, sähkölinjat ja sähköasemat. Sähköasemien tehtävä verkossa on toteuttaa erilaisia toiminnallisuuksia, kuten muuntaja, jakaminen ja verkon toiminnan tarkkailu. Nykyisin sähköasemat eivät tarvitse henkilökuntaa paikalle, kuin huoltotehtävissä. Asemien toiminnallisuutta voidaan seurata etänä. Vian tai huollon tarpeen sattuessa, huoltomies käy tarkistamassa asian paikanpäällä. Sähköaseman yksi tärkeä tehtävä on tarkkailla verkon toimivuutta ja vikatilanteen tapahtuessa esimerkiksi katkaista linjasta virrat pois vikatilanteen sattuessa. Vikatilanne voisi olla kaapelin poikkimeno ja virta pääsisi tätä kautta maihin.

Sähköasemien funktionaalisuutta nykypäivänä toteuttaa niin sanottu älykäs elektroniikka-laite (engl. Intelligent Electronic Device, lyhennetään IED). IED voidaan kytkeä ja konfiguroida toteuttamaan monta aseman eri funktionaalisuutta. IED:t voivat kommunikoida

verkon yli aseman muun logiikan ja muiden IED-laitteiden kanssa. Nykypäivänä verkon nopeus ja mahdollistaa reaaliaikaisen kommunikoinnin asemilla sen eri laitteiden välillä. IED voidaan esimerkiksi konfiguroida hoitamaan sähkölinjan kytkimenä oloa, joka myös tarkkailee linjan toimintaa mittaamalla konfiguroituja arvoja, kuten jännitettä ja virtaa. Vikatilanteen sattuessa IED katkaisee linjan virrasta enemmän vahingon välttämiseksi. Linjan korjauksen jälkeen virta kytketään takaisin päälle.

Monen eri toimijan toimiessa laitteita tuottavalla allalla ja sähköasema suuren elektronisen laitteiden määrän takia. On määritetty maailmanlaajuinen standardi IEC 61850 määrittämään koko aseman laitteiden välistä kommunikointiprotokollia varten. Standardi määrittää eri valmistajien IED-laitteille samat yhteiset kommunikointiprotokollat joita noudattamalla eri valmistajien laitteet sopivat yhteen.

Standardi määrittää mallit erilaisten viestien tilaukseen, jolla tilaaja voi tilata haluttuja konfiguroituja datapisteitä verkon yli. Tässä työssä keskitytään tämän asiakasohjelmiston suunnitteluun ja toteutukseen.

1.1 Tausta

Aikaisemmin mainitusta asiakasohjelmisto oli jo olemassa protoversio ennen työn aloittamista. Ohjelmisto pystyi tilaamaan, prosessoimaan ja tallentamaan saatuja viestejä tietokantaan. Ohjelmassa oli kuitenkin suorituskykyongelmia ja eikä se tukenut kaikkia standardin määrittämiä ominaisuuksia. Niinpä uudellelle asiakasohjelman suunnittelulle ja toteutukselle oli tarve, joka myös korjaisi entisen toteutuksen ongelmat.

1.2 Laajuus

Työssä keskityttiin uuden asiakasohjelman suunnitteluun toteutukseen. Työssä tehtiin tutkimusta vertailemalla erilaisia arkkitehtuureita ja näistä valitsemalla tarpeisiin sopiva. Tutkimusta tehtiin myös protoversioon, selvittämään sen suorituskykyongelmia ja kuinka nämä voitiin ottaa huomioon uudessa ohjelmistossa. Samalla käytiin läpi entisen toteutuksen arkkitehtuuria, tarkoituksena miettiä laajennusmahdollisuuksia tulevaisuutta varten uudelle toteutukselle.

1.3 Tavoitteet

Tavoitteena työssä on toteuttaa uusi asiakasohjelmisto, joka kokonaan korvaisi entisen protoversion, ja toteuttaa kaikki standardin määrittämät toiminnallisuudet. Ohjelmiston pitäisi myös olla suorituskykyinen ja siinä ei saa olla samoja ongelmia kuin protoversiossa. Uuden toteutuksen pitäisi myös olla laajennettavissa uusille ominaisuuksille ja vaatimuksille.

1.4 Työn rakenne

Ensin työssä pohjustetaan toteutuksen ymmärtämiseen tarvittua teoriaa. Teorian jälkeen suunnitellaan itse toteutus ja argumentoidaan miksi tiettyihin valintoihin työssä päädyttiin. Suunnitelma pohjustaa tulevaa toteutusta ja sen arkkitehtuuria. Suunnittelun jälkeen tulee itse toteutus ja sen läpikäynti. Mitä kirjastoja ja tekniikoita toteutukseen on käytetty ja mikä on minkäkin tarkoitus. Toteutuksen tarkoitus on tarjota lukijalle kuva toteutuksen tärkeistä rakenteista ja komponenteista. Lopussa tehdään tuloksien katselmointi ja tuloksia verrataan alussa asetettuihin tavoitteisiin. Tarkoituksena on antaa lukijalle kuva kuinka hyvin työn tavoitteisiin päästiin ja mitä olisi voinut tehdä toisin. Lopussa myös esitellään asioita jatkokehitystä ja tutkimusta varten.

2. TEORIA

Tässä osiossa lukijaa perehdytetään työn kannalta tärkeään teoriaan. Teoriaosuuden kokonaan lukemalla lukija ymmärtää, mitä IEC 61850 -standardi tarkoittaa sähköasemien kannalta ja mitä kaikkea se määrittää. Kuinka standardi määrittää viestien tilauksen, ja mitä malleja ja palveluita niihin liittyy. Työn lopullisessa toteutuksessa viestit prosessoitiin ja julkaistiin jonopalvelimelle myöhempää käyttöä varten. Teorian lopussa lukija perehdytetään jonopalvelimen toteutukseen liittyvään teoriaan. Teoriaosuus lukemalla lukija varmistaa että, ymmärtää ohjelmiston suunnittelu- ja toteutusvaiheessa käsitellyt käsitteet ja aiheet.

2.1 IEC 61850 -standardi yhteiseen kommunikointiin

Sähköasemilla nykypäivänä käytössä olevilla älykkäillä elektronisilla laitteilla (engl. Intelligent Electronic Device, lyhennetään IED) toteutetaan aseman toiminnallisuuden funktioita. Aseman toiminnallisuuteen liittyy sen kontrollointi ja suojaus. Aseman komponenttien suojauksen lisäksi, siihen kuuluu myös asemalta lähtevät sähkölinjat. Hyvä esimerkki sähköaseman suojauksesta on korkeajännitelinjan katkaisija, joka katkaisee virran linjasta vikatilanteissa, kuten linjan poikkimeno kaatuneen puun tai pylvään takia. Fyysistä katkaisijaa ohjaa aseman automaatiikka, joka toteutetaan IED-laitteilla. Eli IED-laite voi olla kytketty fyysisesti ohjattavaan laitteeseen [5, s. 63–64]. Koko sähköaseman toiminnallisuus koostuu monesta funktiosta, jotka on jaettu monelle IED-laitteelle. Jotta systeemi pystyy toimimaan, täytyy IED-laitteiden kommunikoida keskenään ja vaihtaa informaatiota toistensa kanssa. IED-laitteiden täytyy myös kommunikoida asemalta ulospäin erilliselle ohjausasemalle monitorointia ja etäohjausta varten [1, s. 1]. On selvää, että monimutkaisen systeemin ja monen valmistajien kesken tarvitaan yhteiset säännöt yhteistä kommunikointia varten.

Maailmanlaajuisesti määritetty IEC 61850 -standardi määrittää sähköaseman sisäisen kommunikoinnin IED-laitteiden välillä. Standardi määrittää myös kommunikointisäännöt asemalta lähtevään liikenteeseen, kuten toiselle sähköasemalle ja ohjausasemalle [5, s. 10]. Ilman yhteisiä sääntöjä jokainen valmistaja olisi vapaa toteuttamaan omat säännöt ja protokollat kommunikointiin. Seurauksena tästä olisi, että laitteet eivät olisi keskenään yhteensopivia eri valmistajien välillä. Standardin on tarkoitus poistaa tämä ja määrittää yhteiset pelisäännöt kommunikoinnin toteuttamiseen [9, s. 1].

Todella tärkeä ja iso osa standardia on sähköaseman systeemin funktioiden abstrahointi mallien kautta. Standardi määrittää tarkasti kuinka abstraktit mallit määritellään aseman oikeista laiteista ja niiden ominaisuuksista. Tarkoituksena on tehdä mallit tekniikasta ja

toteutuksesta riippumattomaksi. Tämän jälkeen abstrahoidut mallit mallinnetaan erikseen jollekin tekniikalle, joka sen mahdollistaa. Abstrahoituja malleja käytetään myös määrittämään sähköaseman IED-laitteiden ja aseman muiden osien konfigurointi. Abstrahoitujen mallien ansiosta standardi on pohjana tulevaisuuden laajennoksille ja tekniikoille. Uusien tekniikoiden ilmaantuessa, voidaan standardin lisätä osa, joka mallintaa abstraktimallit kyseiselle tekniikalle [1, s. 2].

2.1.1 Standardin historia

Kirjoita tähän standardin historiaa ja kuinka se muodostui. Pohdi kuitenkin ensin onko tämä lukijan kannalta tärkeää ja tarvittavaa tietoa.

2.1.2 Standardin eri osat ja niiden merkitykset

IEC 61850 -standardi on todella laaja kokonaisuus. Tämän takia se on pilkottu erillisiin dokumentteihin, josta jokainen käsittelee omaa asiaa. Historian saatossa standardiin on lisätty uusia dokumentteja laajentamaan standardia [8, 11] [3, s. 13]. Tämän työn kirjoitushetkellä standardiin kuului lisäksi paljon muitakin dokumentteja, esimerkiksi uusiin mallinnuksiin muille tekniikoille ja vesivoimalaitoksien mallintamiseen liittyviä dokumentteja. Laajuudesta huolimatta standardin voi esittää 10:llä eri pääkohdalla ja näiden alakohdilla. Taulukossa 1 on esitetty standardin pääkohdan dokumentit ja niiden alkupe-
räiset englanninkieliset otsikot [10, s. 2] [8]. Kuvassa 1 on esitetty kaikki standardin eri osat ja niiden väliset relaatiot toisiinsa. Kuvaan on merkitty yhteinäisellä viivalla ne osat, jotka ovat tämän työn kannalta tärkeitä. Ja katkoviivalla ne, jotka eivät ole.

Standardin ensimmäiset osat 1–5 kattavat yleistä kuvaa standardista ja sen vaatimuksista. Osiossa 6 käsitellään IED-laitteiden konfigurointiin käytetty XML (engl. Extensible Markup Language) -pohjainen kieli [4, s. 7–8]. Tämä osuus ei ole tämän työn kannalta tärkeää ja sitä ei sen tarkemmin käsitellä. Osat 7.1–7.4 käsittelevät standardin abstraktia mallia, niiden palveluita ja kuinka se rakentuu. Abstrahoidut palvelut standardissa lyhennetään ACSI (engl. Abstract Communication Service Interface), ja samaa lyhennettä käytetään tässä työssä [5, s. 72]. Osissa 8–9 ja niiden alakohdissa käsitellään abstraktimallien mallintamista erillisille protokollille, jolloin malleista tulee kyseisestä tekniikasta riippuvaisia. Abstrakteja malleja ja niiden mallintamista tekniikalle käsitellään teoriassa erikseen. Osa 10 käsittelee testausmenetelmiä, joilla voidaan varmistaa standardin määritysten noudattaminen. Tämä osuus ei myöskään ole tämän työn kannalta tärkeä, ja sitä ei teoriassa sen takia käsitellä. [5, s. 15]

2.1.3 Abstraktimalli ja sen osat

Kirjoita tähän aseman funktioiden, fyysisen laitteiden ja loogisten noodien suhteesta toisiinsa. Kuva myös piirrä ja mallia ja tietoa tähän ota [3, s. 19]. Tälle tarve jos teksti ei ole muuten tarpeeksi ymmärrettävä.

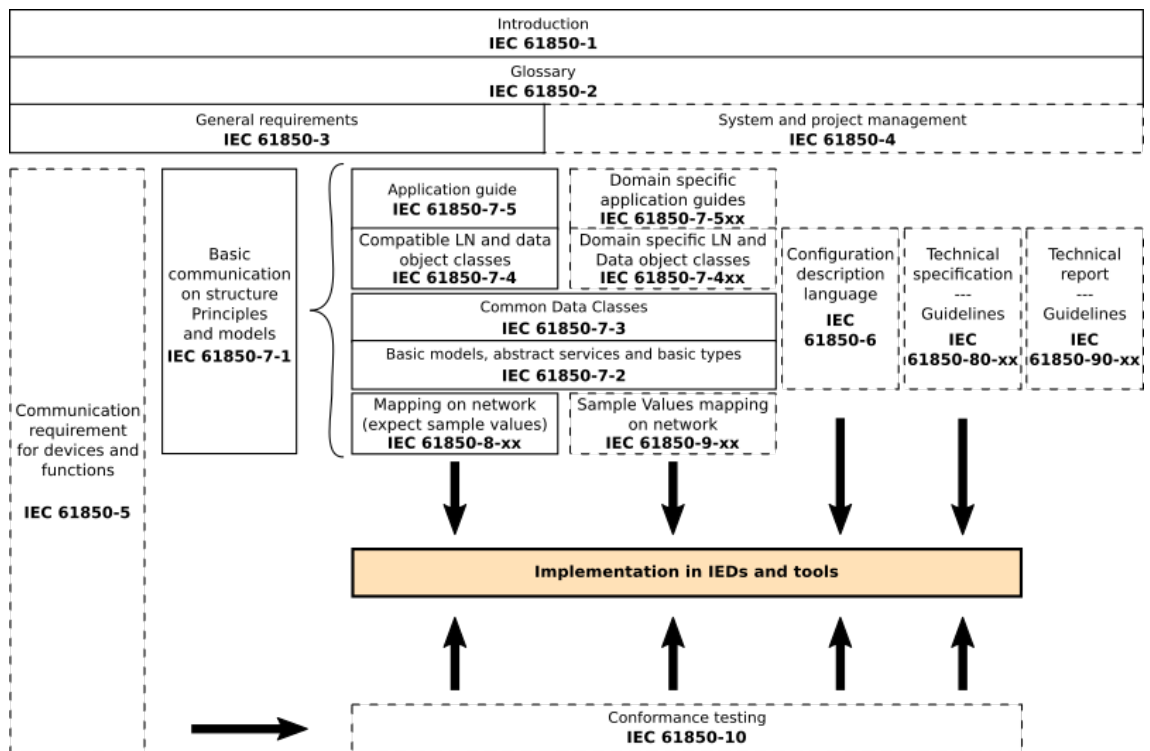
Taulukko 1. IEC 61850 -standardin pääkohtien ja niiden alakohtien dokumentit.

Osa	Otsikko englanniksi
1	Introduction and overview
2	Glossary
3	General requirements
4	System and project management
5	Communication requirements for functions and device models
6	Configuration description language for communication in power utility automation systems related to IEDs
7-1	Basic communication structure - Principles and models
7-2	Basic information and communication structure - Abstract communication service interface (ACSI)
7-3	Basic communication structure - Common data classes
7-4	Basic communication structure - Compatible logical node classes and data object classes
8-1	Specific communication service mapping (SCSM) - Mappings to MMS (ISO 9506-1 and ISO 9506-2) and to ISO/IEC 8802-3
9-2	Specific communication service mapping (SCSM) - Sampled values over ISO/IEC 8802-3
9-3	Precision time protocol profile for power utility automation
10	Conformance testing

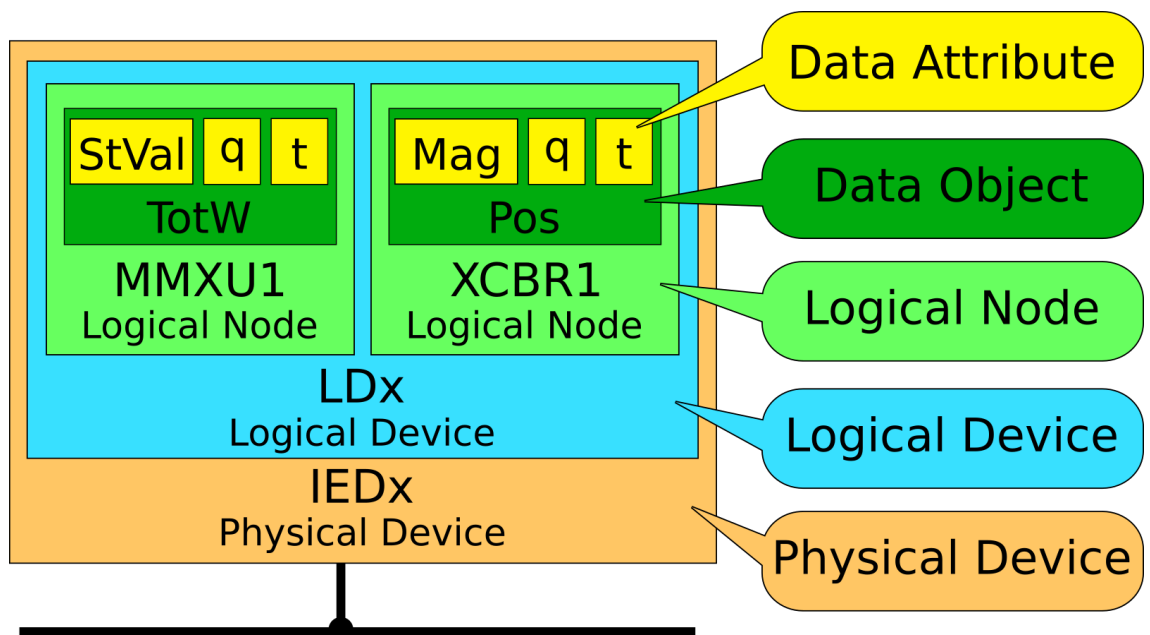
Piirrä tähän itse esimerkkikuva kuinka standardi mallintaa fyysisen laitteen loogiseksi laitteiksi. Ota mallia standardin 7-1 kuvasta sivulla 17.

IEC 61850 -standardin lähtökohtana on pilkkoa koko sähköaseman toiminnallisuuden funktiot pieniksi yksilöiksi. Pilkotut yksilöt abstrahoidaan ja pidetään sopivan kokoisina, jotta ne voidaan konfiguroida esitettäväksi erillisellä IED-laitteella. Yksi aseman funktio voidaan hajauttaa monelle eri IED-laitteelle. Esimerkiksi linjan suojaukseen liittyvät komponentit, katkaisija (engl. circuit breaker) ja ylivirtasuojaja (engl. overcurrent protection) omilla IED-laitteillaan. Toimiakseen, laitteiden täytyy vaihtaa informaatiota keskenään [5, s. 31]. Näitä pilkottuja yksilöitä kutsutaan standardissa nimellä looginen noodi (engl. logical node ja lyhennetään LN). Loogiset noodit siis mallinetaan jostakin systeemin käsiteellisestä osasta. Loogisia noodeja käytetään rakentamaan looginen laite (engl. logic device, lyhennetään LD). Looginen laite on aseman ohjausyksikkö ja jokin fyysisen laitteen osa, joka toteuttaa loogisten noodien ohjauksen yhtäaikaan. Ylläolevasta esimerkistä looginen laite olisi aseman linjan suojaukseen liittyvät osat sisältä laite. Looginen laite siis vastaa aseman fyysistä laitetta, joka on kytketty aseman verkkoon ja sillä on IP-osoite. Yksi aseman fyysinen laite voi hoitaa monen loogisen laitteen funktionaalisuuden. Kuvassa 2 on esitetty standardin mallin eri osien hierarkia ja kuinka ne rakentuvat [2, s. 2] [3, s. 24].

Standardin määrittämissä osien hierarkiassa looginen laite on ylin yksilö, joka sisältää loogisia noodeja. Kuvassa 2 IEDx ja LDx vastaavasti. Looginen noodi sisältää data objektia (engl. data object, lyhennetään DO). Kuvassa 2 loogiset noodit XCBR1 ja MMXU1. Ja data objektit Pos ja TotW. Data objekti sisältää data attribuutteja (engl. data attribute, lyhennetään DA). Kuvassa 2 StVal, Mag, q ja t. Data objekti on tapa koostaa yhteen samaan

Kuva 1. IEC 61850 -standardin osat ja niiden väliset relaatiot [5, s. 14] [3, s. 22].

Kuva 2. IEC 61850 -standardin abstraktimallin osat ja niiden hierarkia.

asiaan liittyvät data attribuutit. Data attribuutit ovat laitteen konfiguroitavia ja luettavia datapisteitä. Data attribuutit kuvaavat esimerkiksi fyysisen laitteen tilaa ja mittausrvoja. Esimerkiksi mitattua jännitettä tai katkaisimen tilaa (kiinni tai auki). Standardin määrittämät data- objektit ja attribuutit voidaan lajitella 5 eri ryhmään:

- yleinen loogisen noodin informaatio,
- tila informaatio,
- asetukset,
- mitatut arvot ja
- ohjaus [3, s. 25].

Tässä vaiheessa on hyvä mainita, että standardi pyrkii esittämään aseman funktioiden toiminnallisuutta hierarkialla ja oliopohjaisesti. Oliopohjaisesti siten, että standardi määrittää valmiita luokkia erilaisille loogisille noodeille. Esimerkiksi katkaisijalle on määritetty luokka nimeltä XCBR (circuit braker) [7, s. 105–106]. Ja mittaukselle MMXU (measurement) [7, s. 57–58]. Kun aseman toiminnallisuutta esitetään konfiguraatiossa ja IED-laitteella, luokkia instanssioidaan tarpeen mukaan. Esimerkiksi kuvassa 2 aikaisemmin mainitut loogisen noodin luokat on instanssioitu nimellä XCBR1 ja MMXU1.

Standardi määrittää todella paljon erilaisia valmiita luokkia erilaisille loogisille noodeille valmiina käytettäväksi. Standardi myös määrittää laajenoksien mahdollisuudet luokkia käyttäen. Kaikki määritetyt luokat loogisille noodeille voi löytää standardin osasta 7-4.

2.1.4 Loogisen noodin luokkien ja attribuuttien rakentuminen

Ennen kirjoittamista lue 7-2 osuus ja selvitä meta-luokat standardista ja mitä ne pohjalta määrittävät ennen CDC-luokkia. Sen jälkeen kirjoita tähän kuinka standardin loogiset noodit rakentuvat. Kerro mitä common data classes sisältää ja kuinka ne määrittää data monessa paikassa käytetyt data attribuutit. Tämän jälkeen kuinka loogisen noodin luokat rakennetaan käyttämällä CDC määrittäjiä [3, s. 26]. Ota tähän myös kuvia taulukosta ja rakenna esimerkkinä yksi looginen noodi niitä käyttäen. Tätä samaa mallia voi myöhemmin käyttää määrittämään kuinka referenssipolut luokkien nimillä rakentuu. Mallia loogisen noodin rakentamiseen voi myös ottaa [5, s. 27].

Kuvat: Kuva tai taulukko common data classin kentistä, logical noden kentistä mitä käytetään. Kuva lopullisen loogisen noodin luokan attribuuteista.

IEC 61850 -standardissa määritettyjen luokkien rakennetta on lähestytty oliopohjaisesti. Kaikki luokat määritellään standardissa taulukoilla, joissa on standardoitu kentän nimi, tyyppi, selitys ja onko kenttä optionaalinen Standardissa osassa 7-4 on lista kaikista sen määrittämisestä loogisen noodin luokista eri tarkoituksiin.

Loogisen noodin luokan kentät, kuten Pos, rakentuvat standardin yleisistä luokista (engl. Common Data Class, lyhennetään CDC). CDC-luokat ovat luokkia jotka sisältävät data

XCBR class				
Data object name	Common data class	Explanation	T	M/O/C
LNName		The name shall be composed of the class name, the LN-Prefix and LN-Instance-ID according to IEC 61850-7-2, Clause 22.		
Data objects				
Descriptions				
EEName	DPL	External equipment name plate		O
Status information				
EEHealth	ENS	External equipment health		O
LocKey	SPS	Local or remote key (local means without substation automation communication, hardwired direct control)		O
Loc	SPS	Local control behaviour		M
OpCnt	INS	Operation counter		M
CBOpCap	ENS	Circuit breaker operating capability		O
POWCap	ENS	Point on wave switching capability		O
MaxOpCap	INS	Circuit breaker operating capability when fully charged		O
Dsc	SPS	Discrepancy		O
Measured and metered values				
SumSwARs	BCR	Sum of switched amperes, resettable		O
Controls				
LocSta	SPC	Switching authority at station level		O
Pos	DPC	Switch position		M
BlkOpn	SPC	Block opening		M
BlkCls	SPC	Block closing		M
ChaMotEna	SPC	Charger motor enabled		O
Settings				
CBTmms	ING	Closing time of breaker		O

Kuva 3. IEC 61850 -standardin katkaisijaluokan XCBR -määrittäminen [7, s. 106].

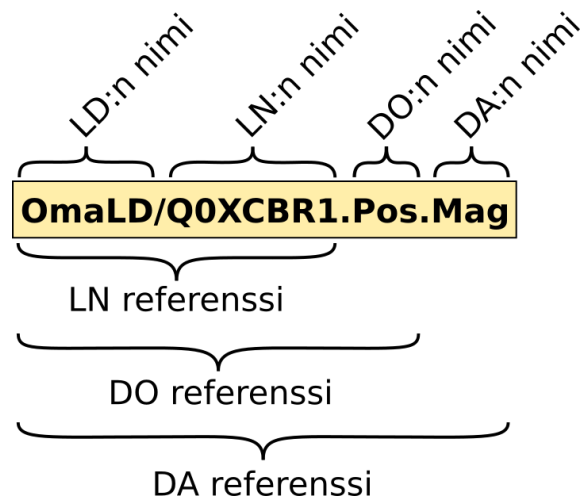
attribuutteja, ja ovat yhteisiä monelle eri määrittämiselle. CDC-luokkien määrittäykset löytyvät standardin osasta 7-3.

Kuvassa 3 on esitetty standardin XCBR-luokan määrittäminen taulukkomuodossa. Taulukko määrittää luokan kentät ja niiden nimet. Taulukon viimeinen sarake M/O/C, kertoo onko kenttä pakollinen (Mandatory, M), optionaalinen (Optional, O), vai konditionaalinen (Conditional, C). Taulun

2.1.5 Attribuuttien viittaus hierarkiassa

IEC 61850 -standardi määrittää tarkasti kuinka hierarkian eri kohtia viitataan IED-laitteessa. Viitteitä käytetään kun IED-laitteelle tehdään standardin osan 7-2 ACSI-määrittäysten mukaisia palvelukutsuja. Esimerkiksi jonkin attribuutin arvon asettaminen (SetDataValues) tai lukeminen (GetDataValues). Viitteen avulla IED-laite tietää, mihin loogisen noodin instanssiin ja sen data attribuuttiin palvelupyynnöksi kohdennetaan. Kuvassa 4 on esitetty kuinka standardi määrittää viitteen muodostumisen loogisesta laitteesta data attribuuttiin asti [5, s. 93].

Viite muodostuu suoraan laitteessa olevien luokkien instanssien nimien ja hierarkian mu-

Kuva 4. IEC 61850 -standardin määrittämä viitteen rakenne.

kaan. Loogisen laitteen (LD) ja loogisen noodin (LN) erottimena käytetään kauttaviivaa, ja muiden osien erottimena käytetään pistettä. Loogisella laitteella voi olla käyttäjän oma määrittämä nimi, mutta kuitenkin alle 65 merkkiä. Loogisen laitteen nimeen standardi ei puutu. Loogisen noodin instanssin nimi koostuu alku-, keski- ja loppuosasta. Alkuosan käyttäjä voi itse päättää, kuvassa 4 "Q0". Voi sisältää numeroita ja kirjaimia, mutta täytyy alkaa kirjaimella. Keskiosan täytyy olla loogisen luokan nimi, josta instanssi on tehty. Tässä tapauksessa jo aikaisemmin mainittu katkaisijan luokka, XCBR. Tämä osuus on aina 4 kirjainta pitkä ja on aina isoilla kirjaimilla. Loppuosa on instanssin numeerinen arvo, joka ei sisällä kirjaimia. Loppuosan käyttäjä voi itse päättää, jonka ei tarvitse välttämättä olla juokseva numero. Alku- ja loppuosaan muotoon standardi ei anna määrittäyksiä. Alku- ja loppuosan yhteenlaskettu merkkien pituus täytyy olla alle 13 merkkiä. Data objektien (DO) ja attribuuttien (DA) niminä käytetään standardin määrittämiä nimiä, jotka määritetään niitä vastaavissa luokissa osissa 7-3 ja 7-4. Riippuen viittauksesta, näistä muodostuu loogisen noodin referenssi, data objektin referenssi ja data attribuutin referenssi. [6, s. 181–182] [5, s. 93–95]

Standardissa määritetään kaksi näkyvyysaluetta (engl. scope) viittaukselle, jotka ovat palvelin- ja looginen laite -näkyvyysalueet. Serverinäkyvyysalueelle viitataan ottamalla viittauksesta pois loogisen laitteen nimi. Eli kuvassa 4 viittaus tulisi muotoon "/Q0XCBR1.Pos.Mag". Edellemainittua viittausta käytetään silloin, kun loogisen noodin instanssi sijaitsee loogisen laitteen ulkopuolella, mutta kuitenkin palvelimelta. Looginen laite -näkyvyysalueessa viittaus sisältää loogisen laitteen nimen ennen kauttaviivaa, toisin kuin palvelin-näkyvyysalueessa. Esimerkiksi kuvassa 4 oleva viittaus "OmaLD/Q0XCBR1.Pos.Mag". Loogisen laitteen -näkyvyysaluetta käytetään silloin kun loogisen noodin instanssi sijaitsee loogisen laitteen sisällä sen hierarkiassa. Tässä työssä jatkossa käytetään pelkästään loogisen laitteen -näkyvyysaluetta. [6, s. 183]

Standardi määrittää maksimipituuksia viittauksille. Seuraavaksi kerrotut pituusmäärittäykset ovat voimassa kummallekin edelle mainitulle näkyvyysalueen viittaukselle. Ennen kaut-

taviivaa saa olla maksimissaan 64 merkkiä. Tämän jälkeen kauttaviiva, josta seuraa uudelleen maksimissaan 64 merkkiä. Eli koko viittauksen maksimipituus saa olla enintään 129 merkkiä, kauttaviiva mukaan lukien. [6, s. 183]

2.1.6 Abstrakti kommunikointi ja ACSI

Voisiko tähän kirjoittaa miten mappaus johonkin tekniikkaan tapahtuu ja kuinka kommunikointi sitten tapahtuu oikeasti. Samalla selittää ACSI-mallista jotain. Hyvä kuva standardissa löytyy tästä löytyy [5, s. 76]. Voisiko tämän heittää johonkin omana otsikkonaan?

Voisiko tähän myös laittaa kuva kuinka osat on pilkottu eri IED-laitteille ja niiden välinen kommunikointi. Mallia [5, s. 31].

2.1.7 Data attribuutteista muodostuvat datajoukot

Kirjoita tähän kuinka standardin mukaisia data settejä muodostetaan ja mitä ne ovat. Kirjoita tähän myös FCD ja FCDA lyhenteistä ja mitä ne tarkoittavat. Anna esimerkki kuinka data setit muodostuu vaikka kuvalla. Näitä tietoja tarvitaan kun käsitellään raportointilohkoja ja niiden tarkailevia data attribuutteja.

2.1.8 Viestien tilaus ja tilauksen konfigurointi

Kirjoita tähän IEC 61850 -standardin määrittämästä abstraktista raportointimallista. Tätä raportointi mekanismia tullaan käyttämään raporttien tilauksessa ja sen konfigurointi täytyy ymmärtää toteutettavan ohjelmiston kannalta. Käy läpi mitä asiakasohjelman täytyy tehdä ja mikä on tapahtumien järjestys jotta raportteja voidaan edes tilata. Hyvä kuva ja selitys missä järjestyksessä asiat tapahtuu asiakkaan ja palvelimen välillä. Ja yleistä tietoa raportoinnista löytyy [5, s. 40–44].

Kirjoita data attribuuttien liipaisimiin enemmän laadun muutoksesta mitä tarkoittaa ja viite sinne.

Mainita dataseteistä tähän kunhan ensin kirjoittanut niistä teorian.

IEC 61850 -standardi määrittää erilaisia liipaisimia data attribuuteille, joita voidaan käyttää liipaisemaan jokin tapahtuma IED-laitteessa. Standardi määrittää seuraavia liipaisimia data attribuuteille:

- datan muutos (engl. data change, standardissa lyhenne *dchg*),
- laadun muutos (engl. quality change, standardissa lyhenne *qchg*), ja
- datan päivitys (engl. data update, standardissa lyhenne *dupd*).

Edellä mainituissa ero datan muutoksen ja päivityksen välillä on se, että datan päivitys liipaisee tapahtuman, vaikka attribuutin uusi arvo olisi sama. Datan muutos ei liipaise

tapahtumaa, jos uusi arvo on sama kuin edellinen arvo. Laadun muutos tarkoittaa, että data attribuuttin liitetty laatuarvo muuttuu. Laatuarvo kertoo, voiko attribuutin arvoon luottaa. [5, s. 90]

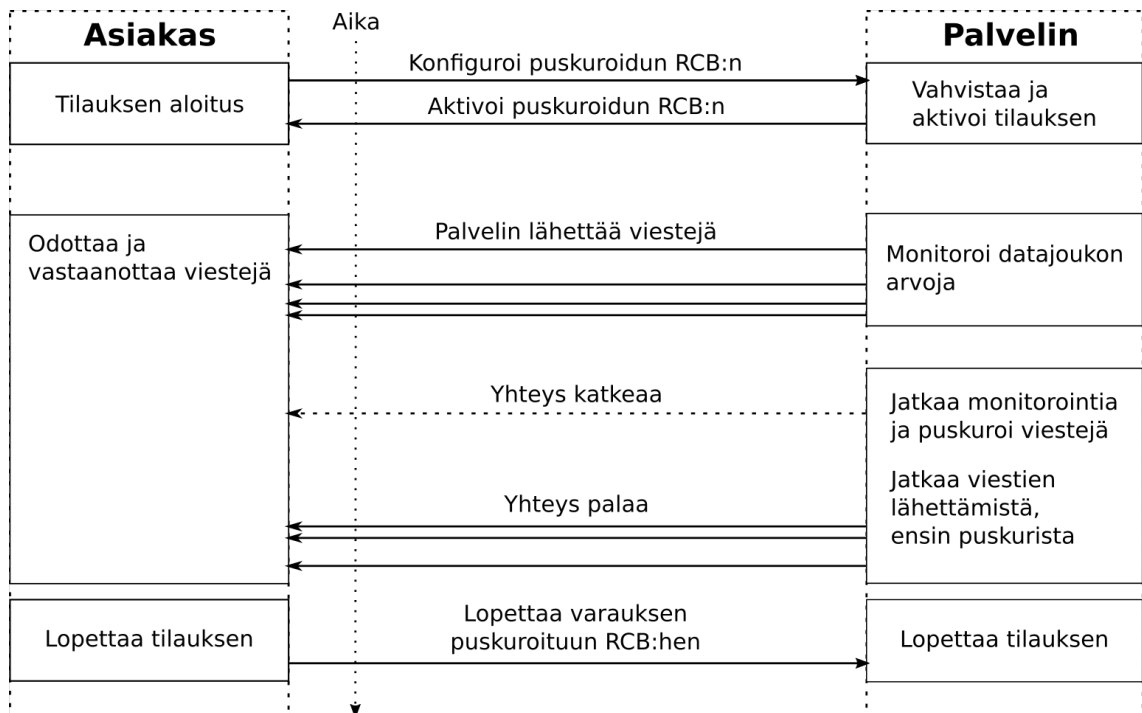
Standardi määrittää kaksi mahdollisesti liipaistavaa tapahtumaa IED-laitteessa, jotka ovat raportointi ja lokitus. Lokitus on IED-laitteessa tapahtuvien tapahtumien lokitusta myöhempää käyttöä ja tarkastelua varten. Esimerkiksi attribuutin arvon muutos. Raportointi on tapahtuma, jossa generoidaan viesti tapahtuman liipaisseista attribuuteista. Tämä viesti lähetetään niitä tilaaville asiakkaille. Jos tilaavaa asiakasta ei ole, viestiä ei generoida. Standardi käyttää sanaa "raportti"(engl. ja standardissa report) näiden viestien kuvaamiseen. Kuitenkin tässä työssä on käytetty sanaa "viesti"tästä eteenpäin "raportin" sijaan. Tämä sen takia, koska suomenkielessä raportti-sana voi tarkoittaa lukijalle muuta merkitystä, kuin verkon yli asiakkaan ja palvelimen välistä viestiä. Tässä työssä keskitytään edelle mainittuihin viesteihin, ei lokitukseen. Ja lopullinen ohjelmisto nimenomaan käsittelee yllämainittuja viestejä.

Standardi määrittelee kaksi luokkaa viestien tilaamisen ja konfigurointiin. Luokat ovat puskuroitu viestintälohko (engl. *Buffered Report Control Block*, lyhennetään **BRCB**) ja ei puskuroitu lohko (engl. *Unbuffered Report Control Block*, lyhennetään **URCB**). Tekstissä kumpaakin luokkaan viitattaessa käytetään lyhennettä **RCB**. Ainoa ero luokkien välillä on, että BRCB puskuroi viestejä jonkin aikaa yhteyden katkettua. Yhteyden palautuessa, se lähettää puskuroidut viestit järjestyksessä asiakkaalle. BRCB takaa viestien järjestyksen ja saatavuuden. URCB lähettää viestejä asiakkaalle ilman puskurointia. Yhteyden katketessa, viestit menetetään. IED-laitetta konfiguroitaessa, luokista tehdään instansseja asiakkaiden tarpeen mukaan. Standardi määrittää, että tilaavan asiakkaan on varattava yksi RCB-instanssi itselleen ja tänä aikana muut asiakkaat eivät voi kyseistä RCB:tä käyttää. Niinpä IED-laitteelle on määritettävä RCB-instansseja sen käyttötarkoitusten mukaan.

RCB-luokat sisältävät attribuutteja, joita asiakas konfiguroi ennen tilausta omien tarpeiden mukaan. Tämän jälkeen asiakas varaa RCB:n kirjoittamalla konfiguroidut arvot ja asettamalla kentän **RptEna** arvoksi **TRUE**. Tämän jälkeen RCB on varattu kyseiselle asiakkaalle ja IED-laite aloittaa data attribuuttien tarkkailun. Asiakas jää odottamaan viestien tuloa palvelimelta ilman erillistä kyselyä. Jos konfiguroitu liipaisin liipaisee tapahtuman, RCB lähettää viestin asiakkaalle. Kuvassa 5 on esitetty yllämainittu prosessi asiakkaan ja palvelimen välillä käyttäen puskuroitua BRCB-luokkaa. Kuvassa yhteyden katketessa, palvelin puskuroi viestejä. Yhteyden palautuessa samalta asiakkaalta, palvelin lähettää viestit oikeassa järjestyksessä asiakkaalle. Tilaus lopetetaan asiakkaan pyynnöstä tai yhteyden ollessa poikki tarpeeksi kauan.

2.1.9 RCB-luokan ja lähetetyn viestin rakenne

Kirjoita tähän standardin määritämästä viestin ja BRCB luokan rakenteesta ja mitä tietoa se sisältää. Kerro myös sen vaihtoehtoisista kentistä. Mainitse että standardissa käytetään UTC-aikaa aikakentissä [5, s. 50].

Kuva 5. Puskuroitu viestien tilausprosessi asiakkaan ja palvelimen välillä.

2.2 Abstraktimallin sovitus MMS-protokollaan

Kirjoita kuinka ylempi ACSI sovitetaan MMS-protokollan palveluiksi ja tietotyypeiksi standardin IEC 61850-8-1 osuuden mukaan. Tähän myös miten raportointi toimii MMS-protokollan päällä.

2.2.1 MMS-protokolla

Selitä lyhyesti mikä on MMS-protokolla ja vähän sen tietotyypeistä. Tämän tarkoitus on pohjustaa tulevaa IEC 61850 abstraktien olioiden (ACSI) sovitusta tämän protokollan päälle.

2.3 Advanced Message Queuing Protocol

Kirjoita tähän AMQP määrittävästä standardista, mikä sen tarkoitus on ja mihin sitä voidaan käyttää.

2.3.1 Viestien välitysmekanismit

Mitä mekanismeja AMQP tarjoaa viestien välittämiseen osapuolille. Näitä on jono, reititys suoraan osapuolien välillä ja viestin julkaisu ja tilaaminen.

BRCB class			
Attribute name	Attribute type	r/w	Value/value range/explanation
BRCBName	ObjectName		Instance name of an instance of BRCB
BRCBRef	ObjectReference		Path-name of an instance of BRCB
Specific to report handler			
RptID	VISIBLE STRING129	r/w	c1, c2
RptEna	BOOLEAN	r/w	
DatSet	ObjectReference	r/w	c1, c2
ConfRev	INT32U	r	
OptFlds	PACKED LIST	r/w	c2
sequence-number	BOOLEAN		
report-time-stamp	BOOLEAN		
reason-for-inclusion	BOOLEAN		
data-set-name	BOOLEAN		
data-reference	BOOLEAN		
buffer-overflow	BOOLEAN		
entryID	BOOLEAN		
conf-revision	BOOLEAN		
BufTm	INT32U	r/w	c1, c2
SqNum	INT16U	r	
TrgOps	TriggerConditions	r/w	c1, c2
IntgPd	INT32U	r/w	c1, 0.. MAX; 0 implies no integrity report
GI	BOOLEAN	r/w	
PurgeBuf	BOOLEAN	r/w	
EntryID	EntryID	r/w	c2
TimeOfEntry	EntryTime	r	
ResvTms	INT16	r/w	c3
Owner	OCTET STRING64	r	c4
Services Report GetBRCBValues SetBRCBValues			
Notes and conditions c1: These attributes may only be set when RptEna = FALSE. If a SetBRCBValues service is executed against these attributes and causes a change of value, the implementation shall execute a purge of the buffered events as if PurgeBuf had been set to TRUE. c2: These attributes may only be set when RptEna = FALSE. A SetBRCBValues of these parameters, when RptEna=TRUE, shall fail. c3: This attribute is optional. If the attribute is not present, then the reservation of the control block shall occur based upon pre-configuration or by the client that performs the first SetBRCBValues with RptEna=TRUE. c4: This attribute is optional. NOTE An attribute that is marked "r" indicates that the BRCB attribute may be obtained (for example read) through the use of the GetBRCBValues service. An attribute that is marked "w" indicates that the BRCB attribute may be set (for example written) through the use of the SetBRCBValues service.			

Kuva 6. Puskuroidun raportointiluokan (BRCB) määrittys [6, s. 94].

ReportFormat		
Parameter name	Parameter type	Explanation
RptID	VISIBLE STRING129 ^a	Report identification
OptFlds	^a	Optional fields to be included in the report
IF sequence-number = TRUE in OptFlds		
SqNum	INT16U	Sequence number
SubSqNum	INT16U	Subsequence number
MoreSegmentsFollow	BOOLEAN	More report segments with the same sequence number follow
IF dat-set-name = TRUE in OptFlds		
DatSet	ObjectReference ^a	Data set reference
IF buffer-overflow = TRUE in OptFlds		
BufOvfl	BOOLEAN	TRUE shall indicate that a buffer overflow has occurred.
If conf-revision = TRUE in OptFlds		
ConfRev	INT32U	
Entry		
IF report-time-stamp = TRUE in OptFlds		
TimeOfEntry	EntryTime	
IF entryID = TRUE in OptFlds		
EntryID	EntryID	
EntryData [1..n]		
IF data-reference = TRUE in OptFlds		
DataRef	ObjectReference	Respective DataAttrRef
Value	(*)	(*) type(s) depend on the definition of common data classes (CDC)
IF reason-for-inclusion = TRUE in OptFlds		
ReasonCode	ReasonForInclusion	If reason-for-inclusion (= TRUE) in OptFlds. For the definition see 6.1.2.12.
^a The type and value of this parameter shall be derived from the respective attribute of the BRCB or URCB .		

Kuva 7. Standardin määrittämä lähetetyn viestin formaatti [6, s. 104].

2.3.2 Tilaus ja julkaisu -mallin osat

Kirjoita tähän AMQP tarjoamista viestien julkaisu ja tilaus -mallin osista osapuolten kesken. Kerro mitä eri osat tekevät ja mikä niiden tehtävä viestien välittämisessä on. Englanniksi osia ovat esim. exchange, queue, publisher ja consumer.

3. ALKUTILANNE

Pohjusta miksi suunniteltava ohjelmisto tarvitaan toteuttaa yritykseen johon työn teen. Alustava suunniteltu ohjelmiston toteutus olisi tilata IEC 61850 -standardin määrittämiä raportteja ja muokata ne uuteen muotoon ja julkaista ne eteenpäin tilaavalle ohjelmalle käyttäen AMQP-standardin määrittämää viestintää. Jonon tilaava asiakasohjelmisto voi olla mikä tahansa muu ohjelmisto. Viestien lopullinen muoto voisi olla JSON.

Nykyisin sähköasemilla älykkäillä elektronisilla laitteilla (engl. *Intelligent Electronic Devices*, **IED**) asemilla voidaan toteuttaa tuhansia eri datapisteitä, jotka kuvaavat aseman toiminnallisuutta ja konfiguroitavuutta. Tämän konfiguroitavuuden ansiosta IED:tä voidaan asemalla käyttää erilaisina sähkölaitteina, kuten sulakkeina tai muuntajina. IEC 61850 -standardin abstraktit datamallit määrittävät IED:n datapisteiden rakenteet, muodot ja tyytit. Standardin mukaan erillisistä datapisteistä voidaan muodostaa haluttuja datajoukkoja (engl. *data set*). Datajoukkot ovat helppo tapa kuvata halutut tai tärkeät datapisteet yhdeksi yhteinäiseksi joukoksi. [10].

Asiakas-palvelin-arkkitehtuurissa asiakkaan on mahdollista tilata datajoukkojen sen hetkisiä arvoja IEC 61850 -standardin määrittäminä raportteina konfiguroitavilla parametreilla, jotka konfiguroidaan ennen tilausta. Arkkitehtuurissa asiakas tekee tilauksen palvelimelle (tässä tapauksessa IED), jonka jälkeen palvelin lähettää raportteja asiakkaalle automaattisesti, jonkin asiakkaan konfiguroiman ehdon täytyessä. Standardi määrittää kuinka raportteja voidaan esim. välittää TCP/IP-protokollan avulla. Yksi raportti sisältää mm. tietojoukon sen hetkisiä arvoja ja syyn raportin lähetykseen (esim. arvon muuttuminen). Palvelin ylläpitää tilausta kunnes asiakas lopettaa tilauksen tai yhteys osapuolten välillä katkeaa. Asiakas tilaa raportit konfiguroimalla palvelimella olevan erillisen raportointilohkon (engl. *Report Control Block*, **RCB**). Lohkolla voi konfiguroida mm. raporttien sisältämiä vaihtoehtoisia kenttiä ja erilaisia liipaisimia raporttien generointiin. Standardi määrittää että yhdellä RCB:llä voi olla vai yksi tietojoukko ja yksi tietojoukko voi olla viitattuna monessa eri RCB:ssä. Yhdessä IED:ssä voi olla määritetynä monta RCB:tä. Yhtä tilaavaa asiakasta kohden on yksi RCB instanssi. [6, s. 91–130].

Tulevissa kappaleissa pohjustetaan työn alussa olemassa olevan ohjelmiston arkkitehtuuria, mitkä olivat sen komponentit ja niiden toiminnallisuus. Tämän jälkeen pohditaan toteutuksen ongelmia, ja mitä työssä pyritään ratkaisemaan uudella toteutuksella. Asetettujen tutkimuskysymysten ja ongelmien kautta pyritään löytämään uudelle ohjelmiston arkkitehtuurille pohjaa ja ratkaisua siihen liittyviin päätöksiin.

3.1 Kokonaiskuva

Kirjoita tähän osioon kokonaiskuva alkutilanteesta missä oltiin ennen työn aloittamista. Selvennä kuvilla alkutilanteen arkkitehtuuria.

Työn aloitusvaiheessa oli jo toteutettuna ohjelmisto raporttien tilaukseen ja käsittelyyn. Tämä toteutus oli puutteellinen, ei helposti skaalautuva, ja huono suorituskvyylytään. Alkuperäinen ohjelmisto oli lähellä enemmän ensimmäistä prototyyppiä ennen todellista toteutusta. Työn tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa uusi toteutus, joka ratkaisisi entisen ongelmakohdat.

Alkuperäisessä toteutuksessa asiakasohjelmisto oli toteutettu Ruby-ohjelmointikielellä. IEC 61850 -standardin määrittämien palveluiden ja tietorakenteiden toteutukseen käytettiin avoimen lähdekoodin libIEC61850-kirjastoa¹. Kirjasto on ohjelmoitu C-kielellä ja sen avulla voidaan toteuttaa kumpikin palvelin- ja asiakasohjelmisto. Tässä toteutuksessa tarvittiin vain asiakasohjelman osuutta Ruby-osuuden toteutukseen. Kirjasto abstraktoi standardin määrittämiä palveluita ja tietorakenteita ohjelmoijalle helpoiksi funktioiksi ja C-kielen rakenteiksi. Normaalisti C-koodin funktioiden kutsuminen Rubysta suoraan ei ole mahdollista ilman erillistä liitosta. Seurauksena Rubyyn oli tehty laajennos libIEC61850-kirjastoon käyttäen Rubylle saatavaa ruby-ffi -kirjastoa² (engl. *Foreign Function Interface*, **FFI**). Liitoksen avulla libIEC61850-kirjasto voi hoitaa standardin vaatiman matalan tason toiminnan ja Ruby-ohjelmisto voi keskittyä vaadittuun toiminnallisuuteen.

Kirjasto toteuttaa raporttien vastaanoton palvelimelta erillisellä säikeellä. Säie käynnistetään kun asiakasohjelma asettaa funktion takaisinkutsuntaa varten raportin saapuessa ja aloittaa tilauksen. Asetettua funktiota kutsutaan asynkronisesti erillisestä säikeestä raportin saapuessa asiakkaalle. Takaisinkutsun suorituksen jälkeen, suoritus palaa takaisin säikeeseen.

3.2 Ratkaistavat ongelmat

Kirjoita tähän mitä ongelmia edellisen toteutuksen kanssa on ja mitä yritään ratkoa. Mainitse suorituskvyyongelmista Rubylla ja libiec61850-kirjastoa käyttäen.

Työn alussa olevan ohjelmiston ongelmia oli mm. ei helposti skaalautuvuus, huono suorituskvyy raporttien määrän ollessa suuri, eikä ohjelmisto tukenut kaikkia standardin määrittämiä toiminnallisuuksia. Ohjelmistoa voisi enemmän pitää ensimmäisen toteutuksen prototyyppinä. Ohjelman suoritusalueena käytettiin Linuxia.

Ohjelmisto pystyi tilaamaan ja vastaanottamaan raportteja yhdeltä IED:ltä ja siinä monelta määritellyltä RCB:ltä. Ohjelmisto prosessoi ja tallensi raportteja tietokantaan muuta

¹<http://libiec61850.com>

²<https://github.com/ffi/ffi>

käyttöä varten. Tilanteessa, jossa raportteja tilaavassa järjestelmässä on monta osaa, jotka kaikki tarvitsevat raporttien tietoja reaaliajassa. Joutuvat eri osat tässä tilanteessa kyselemään tietoja tietokannasta, ilman erillistä tietoa niiden saapumisesta. Tämä aiheuttaa turhaa kuormaa tietokannalle ja tietojen saaminen reaaliajassa ei ole mahdollista. Myöskin jos komponentti tarvitsee tietyn tyyppin raportteja, ei kaikkea tietoa, ongelma on sama.

Ohjelmiston suorituskyky paikoin raporttien määrän ollessa suuri aiheutti ongelmia. Syynä Rubyn toteutuksessa oli oletustulkissa (*CRuby*) oleva globaali lukitus (engl. *Global Interpreter Lock*, **GIL**). Vaikka Rubyn säie on oma käyttöjärjestelmän tarjoama säie, GIL estää säikeiden yhtäaikaisen suorituksen ja vain yksi säie on suorituksessa kerrallaan [12, s. 131–133]. Linux-pohjaisella käyttöjärjestelmällä libIEC61850-kirjaston laitteistoabstraktiokerros (engl. *Hardware Abstraction Layer*, **HAL**) käyttää POSIX-säikeitä [13]. Linux-käyttöjärjestelmän säikeet ovat suorituksessa yhtä aikaa ja moniytimisellä prosessoreilla asioita tapahtuu samalla ajan hetkellä. Nyt raportin saapuessa, C-prosessin säikeen suoritus kutsuu takaisinkutsuntaan asetettua funktiota, joka on implementoitu Rubyn puolella. On funktion suoritus GILin alaista suoritusta. Ruby-prosessin myös suorittaessa muuta toimintaa takaisinkutsujen välissä, on Rubyn suorituskyky ohjelmiston pulonkaulana raporttien määrän ollessa tiheää.

Kirjoita tähän vielä ongelmasta kun tilataan monta RCB:tä. Raporttien tullessa Rubyn puolelle, ei Rubyn muu koodi saa tilattua loppuja RCB:tä kirjaston lukitusten takia. Ja yhteys aikakatkeaa tämän takia. Selitä lukituksista tarkemmin ja myös liitä pätkiä libIEC61850-kirjaston koodista. Syyn selityksen voi siirtää muualle. Kirjoittaa vain että on ongelma, ja selvitys miksi, muualla.

3.3 Tutkimuskysymykset

Esitä tässä työlle asetettuja tutkimuskysymyksiä. Näitä voisi olla esim. seuraavat:

- *Mikä on syynä huonoon suorituskykyyn alkutilanteen toteutuksella?*
- *Kuinka suorituskyky paremmaksi verrattuna nykyiseen toteutukseen?*
- *Mitkä ohjelmiston arkkitehtuurin suunnittelumallit (design patterns) olisivat sopivia tämän kaltaisen ongelman ratkaisemiseen? Mitä niistä pitäisi käyttää ja mitä ei?*
- *Mikä olisi sopiva lopullisen prosessoidun tiedon muoto?*
- *Kuinka järjestelmä hajautetaan niin että tiedon siirto eri osapuolten välillä on mahdollista ja joustavaa (push vs pull, message queue jne.)?*

4. SUUNNITTELU

Kirjoittaa tähän kuinka toteutettava arkkitehtuuri suunniteltiin ja kuinka päätöksiin päädyttiin. Kirjoitusta myös miten tilattuja raportteja käsitellään ja kuinka niitä julkaistaan eteenpäin. Tarkoituksena olisi saada raportit nykyaikaiseen JSON muotoon.

4.1 Suorituskyvyn parantaminen

Miksi entisen toteutuksen suorituskyky on huono ja mitä voitaisiin tehdä sen parantamiseksi. Kirjoita vaikutuksista tähän ja mihin tuloksiin päädyttiin.

4.2 Järjestelmän hajautus

Lähde erilaisista hajautuksista (pull vs push, message queue) ja päätä mikä sopii tähän toteutukseen parhaiten ja miksi.

4.3 Ohjelmiston parametrisointi

Kirjoita mitä asiakasohjelman pitää tehdä jotta raportit saadaan tilattua ja mitä parametrejä ohjelmisto tarvitsee toimiakseen. Kuinka käyttäjä kontrolloi ohjelman eri asetuksia?

4.4 Arkkitehtuurin suunnittelu

Määritä ohjelman tarkempaa arkkitehtuuria mitä voidaan käyttää asetettujen ja yllämainittujen asioiden saavuttamiseen ja tarkentamiseen. Mitä jos käyttäjä tilaa monta viestiblokkia, niin missä järjestyksessä asiat tehdään jne.

4.5 Prosessoidun viestin muoto

Kirjoita tähän mihin muotoon viestit lopussa tallennetaan esim. JSON. Miksi tähän valintaan päädyttiin. Kerro myös kuinka raportin alkuperäistä rakennetta muokattiin uuteen muotoon sopivaksi.

5. TOTEUTUS

Kirjoita tähän osioon siitä kuinka suunniteltu arkkitehtuuri toteutettiin ja millä tekniikoilla. Tämä osio käyttää lyhyitä koodiesimerkkejä hyväkseen selittämään lukijalle kuinka toteutus tehtiin, jotta lukija voisi itse toteuttaa samanlaisen ohjelmiston.

5.1 Ohjelmiston toteutuksen valinta

Kirjoita tähän miksi päädyttiin tietynlaiseen ohjelmiston toteuttamiseen. Työssä on mietitty komentorivipohjaista toteutusta. Lisäksi mille alustalle ohjelmisto suunnitellaan Windows vai Linux.

5.2 Kielen valinta

Kirjoita tähän mikä kieli valittiin toteutuksen tekemiseen ja miksi tämä. Alustava suunnitelma on toteuttaa C-kielillä.

5.3 RabbitMQ

Kirjoita tähän RabbitMQ toteutuksesta. Kirjasto toteuttaa AMQP-standardin määrittämiä eri viestintämalleja. Kerro kuinka sitä hyödynnetään tässä työssä ja vähän sen että mitä vaatii.

5.4 Käytettävät kirjastot

Kirjoita tähän erilaisista kirjastoista mitä toteutukseen valittiin ja miksi. Alaotsikoita voi lisätä jos toteutukseen tarvitaan muita kirjastoja.

5.4.1 libiec61850

IEC 61850 -standardin toteuttava C-kirjasto joka tekee raskaan työn standardin määrittämien palveluiden toteuttamiseen ja muodostamiseen. Kirjasto tarjoaa rajapinnat serveri- ja asiakasohjelmiston toteuttamiseen, mutta vain asiakasohjelmiston rajapintoja käytetään. Kirjasto tarjoaa myös rajapinnat haluttujen raporttien tilaamista varten. Kirjaston nettisivu täältä: <http://libiec61850.com/libiec61850/>.

5.4.2 rabbitmq-c

RabbitMQ:n rajapinnan toteuttava kirjasto C-kielen ohjelmille. Kirjastolla voidaan toteuttaa julkaisevia ja tilaavia ohjelmistoja. Kirjastosta käytetään julkaisevan puolen toteutusta. Kirjasto löytyy täältä: <https://github.com/alanxz/rabbitmq-c>.

5.4.3 JSON-formatointi

Joku kirjasto JSON formatointiin C-kielelle. Näkyy olevan parikin vaihtoehtoa. Perustele tähän valinta ja miksi.

5.5 Jatkokehitys

Kirjoita tähän ideoita mitä jää jatkokehitykseen ja mitä ohjelmistossa on puutteita tai mitä jäi tekemättä.

6. ARVIOINTI

Kirjoitta tähän arviota työn tuloksista.

7. TULOKSET

Kirjoita tähän lopputuloksen analysoinnista ja peilaa saatuja tuloksia työlle alussa asetettuihin kysymyksiin. Mitä jäi saavuttamatta, mitä saavutettiin ja miten hyvin? Mitä olisi voinut parantaa? Voi jakaa aliotsikoihin jos tarvetta.

8. YHTEENVETO

Kirjoita tähän ensin arviointi ja yhteenveto työstä ja sen lopputuloksista. Mitä hyötyjä työnantaja työstä saa ja jatkokehitysideoita. Mitä työssä meni hyvin ja mitä olisi voinut tehdä toisin?

Kommentteja työtä aloittaessa:

- *Olisiko hyvä, että lähdet työssäsä erilaisista hajautus paradigmoista (push vs pull; message queue), perustelet valintasi ja sitten menet suunnitteluun ja toteutukseen?*
- *Ja olisi hyvä, että työ perustelee miksi tuota MQ arkkitehtuuria yleensä (ja rabbitMQ:ta) käytetään.*

Things to do now:

- *Laittaa aihe hyväksyntään.*
- *Lähde kirjoittamaan teoriaa ja ennen sitä yleistä tasoa missä ollaan. Yleinen korkea taso sen takia, että lukija ymmärtää mistä edes on kyse. Pidä koko ajan kirjoittaessa mielessä top-down lähestymistapa! Erittäin tärkeä!!!*
- *Loppu otsikoida niin että ensin on tulokset, niiden arviointi ja yhteenvedo mainituissa järjestyksessä.*
- *Kirjoittaessa miettiä asioita mistä kirjoitetaan ja pitää kontekstista kiinni.*
- *Pidä lauseet simppelineinä ja helppolukuisina! Älä turhaan vaikeuta hommaa lukijalle ja se ei tuo työhön yhtään mitään lisäarvoa! Todella tärkeä asia ajatella! Jos lause käsittää monta asiaa, pilko se pienempiin erillisiin lauseisiin.*
- *Muihinkin lähteisiin voi viitata kuin tieteellisiin. Toki yritä löytää tieteellisiä julkaisuja mahdollisuuksien mukaan. Osoittaa että olet perehtynyt asiaan paremmin.*
- *Kun kirjoitat asiaa esim. että entisessä ohjelmassa oli ongelma että ei skaalaudu helposti tai on huono suorituskyky. Kerro mistä johtopäätös tulee. Tämä ei ole lukijalle selvää tietoa.*
- *Teorien ja yleisen osuuden kirjoittamisen jälkeen, sovi palaveri Karin kanssa.*
- *Työn otsikko on hyvä, ei tarvitse olla erikseen "ohjelmallisesti"sanaa.*
- *Työn päätason otsikoita laittaa enemmän kuvaavimmiksi kuin "Alkutilanne"ja "Teoria".*
- *Käytä työssä viesti sanaa raportin sijaan. Tuo lukijalle esille että se tarkoittaa standardin mukaisia raportteja.*

Huomioituja asioita toisten dipoissa:

- *Tärkeät sanat esitellään tekstissä ensimmäisen kerran kursiivilla painottamisen takia. Tämän jälkeen ei enää samaa sanaa kursivoida.*
- *Todella paljon erilaisia lähteitä käytetty! Blogiposteja, kirjoja, ja tapahtumien kirjoituksia (IEEE). On myös nettisivuja käytetty lähteenä kun mainitaan esim. Git ja jotain muita sivuja. Nämä tietysti voi olla myös alaliitteenä sivulla.*
- *Tosi hyvin kirjoitettu! Todella selkeää tekstiä ja etenee hyvin ja on lukijalle ystävällinen.*

- *Johdanto on pilkottu otsikoihin työn alkutilanteen selvittämiseksi hyvin ennen teoriaa. Ja teoriaosuus alkaa joustavasti johdannon jälkeen järkevästi.*
- *Kun listataan tekstiä, sana on ensin kurstiivilla ja on selitetty asiaa. Kohta loppuu puolipisteeseen (;). Tämän jälkeen jatkuu pienellä seuraava aihe ja päättyy myös puolipisteeseen. Viimeinen kohta alkaa myös pienellä, mutta päättyy pisteeseen normaalisti. Seuraava kappale alkaa normaalisti. Listassa lauseet muokkautuvat yhteen esim. käyttäen ja sanaa.*
- *Kysymys teoriassa mikä työssä on jäljellä oli kirjoitettu kurstiivilla.*

LÄHTEET

- [1] C. Brunner, IEC 61850 for power system communication, teoksessa: 2008 IEEE/PES Transmission and Distribution Conference and Exposition, April, 2008, s. 1–6.
- [2] B. E. M. Camachi, O. Chenaru, L. Ichim, D. Popescu, A practical approach to IEC 61850 standard for automation, protection and control of substations, teoksessa: 2017 9th International Conference on Electronics, Computers and Artificial Intelligence (ECAI), June, 2017, s. 1–6.
- [3] IEC 61850-1 Communication networks and systems for power utility automation – Part 1: Introduction and overview, International Electrotechnical Commission, International Standard, Mar. 2013, 73 p. Saatavissa (viitattu 15.6.2018): <https://webstore.iec.ch/publication/6007>
- [4] IEC 61850-6 Communication networks and systems for power utility automation – Part 6: Configuration description language for communication in electrical substations related to IEDs, International Electrotechnical Commission, International Standard, Dec. 2009, 215 p. Saatavissa: <https://webstore.iec.ch/publication/6013>
- [5] IEC 61850-7-1 Communication networks and systems in substations - Part 7-1: Basic communication structure for substation and feeder equipment - Principles and models, International Electrotechnical Commission, International Standard, July 2003, 110 p. Saatavissa (viitattu 16.5.2018): <https://webstore.iec.ch/publication/20077>
- [6] IEC 61850-7-2 Communication networks and systems for power utility automation - Part 7-2: Basic information and communication structure - Abstract communication service interface (ACSI), International Electrotechnical Commission, International Standard, Aug. 2010, 213 p. Saatavissa (viitattu 16.5.2018): <https://webstore.iec.ch/publication/6015>
- [7] IEC 61850-7-4 Communication networks and systems for power utility automation - Part 7-4: Basic communication structure - Compatible logical node classes and data object classes, International Standard, Mar. 2010, 179 p. Saatavissa (viitattu 16.5.2018): <https://webstore.iec.ch/publication/6017>
- [8] IEC 61850:2018 SER Series, International Electrotechnical Commission, verkosivu. Saatavissa (viitattu 9.6.2018): <https://webstore.iec.ch/publication/6028>

- [9] K. Kaneda, S. Tamura, N. Fujiyama, Y. Arata, H. Ito, IEC61850 based Substation Automation System, teoksessa: 2008 Joint International Conference on Power System Technology and IEEE Power India Conference, Oct, 2008, s. 1–8.
- [10] R. E. Mackiewicz, Overview of IEC 61850 and Benefits, teoksessa: 2006 IEEE PES Power Systems Conference and Exposition, Oct, 2006, s. 623–630.
- [11] New documents by IEC TC 57. Saatavissa (viitattu 9.6.2018): <http://digitalsubstation.com/en/2016/12/24/new-documents-by-iec-tc-57/>
- [12] R. Odaira, J.G. Castanos, H. Tomari, Eliminating Global Interpreter Locks in Ruby Through Hardware Transactional Memory, SIGPLAN Not., Vol. 49, Iss. 8, Feb. 2014, pp. 131–142. Saatavissa (viitattu 16.5.2018): <http://doi.acm.org/10.1145/2692916.2555247>
- [13] Official repository for libIEC61850, the open-source library for the IEC 61850 protocols <http://libiec61850.com/libiec61850>, GitHub verkkosivu. Saatavissa (viitattu 17.5.2018): <https://github.com/mz-automation/libiec61850>
- [14] B.D. Stockton, Design Guide for Rural Substations, United States Department of Agriculture, June 2001, 763 p. Saatavissa (viitattu 25.5.2018): https://www.rd.usda.gov/files/UEP_Bulletin_1724E-300.pdf